

FRI-ONLINE-1-ESIS-07

ATTEMPT AT OPERATIONALIZATION OF THE CONCEPT RESILIENCE TO MIGRATORY PRESSURE ³²⁹

Nikolay Tsolev, PhD Student

PhD Programme in Political Science,

University of Ruse „Angel Kanchev“

Tel.: 0888 536504

E-mail: ntsolev@uni-ruse.bg

***Abstract:** This paper searches for the most appropriate indicators related to the measurement of resilience to migratory pressure. On the grounds of literature review and observation so far, the following indicators have been identified: specific border infrastructure, levels of social sensitivity to the problem, institutional competence, NGO support, efficiency and effectiveness of border control, control over fringe groups (nationalists, para-military squads, etc.), effectiveness of fight against human trafficking.*

***Keywords:** Resilience, migratory pressure*

***JEL codes:** F22, F50*

ВЪВЕДЕНИЕ

Понятието “миграционен натиск” започна да навлиза широко в обществения живот в България приблизително по време на избухването на “Арабската пролет”³³⁰ (2010-2012 г.), когато размириците в Близкия изток и Северна Африка бяха катализатор на масови миграционни процеси. Въпреки че в медийното пространство миграционният натиск предимно е представян опростено като бежанските вълни, чакащи на границата, за да влязат в страната (едва ли не “варварите пред портата”), това понятие трябва да се разглежда в неговото широко значение, тъй като обхваща много по-комплексни процеси и събития (Kornazheva, M., 2015)

Настоящият доклад разширява и вкарва в проследими рамки това сложно явление, което ще продължава да е релевантно в близките десетилетия, не само заради размириците в различните краища на света, но и заради различни процеси като климатични промени, икономически кризи, изчерпване на природни ресурси и др. Изследването е опит да се операционализира понятието *издръжливост на миграционен натиск*.

“Миграционният натиск” в общественото пространство

Българското общество, по една или друга причина, е силно чувствително и консервативно спрямо теми като емиграция/имиграция, демография на населението, съжителство между етносите и други. В тази връзка реакциите медийната среда (в по-голямата си част) бяха предвидими и предубедени, с рязко негативен уклон. До голяма степен липсваше представянето на човешкото лице на трагедията, хуманитарните фактори и така нареченото “българско гостоприемство”. В комбинация с вече съществуващите тенденции в българското общество, това доведе до един горещ и опасен микс, от който се възползваха националистически и популистки партии, както и някои полу-легални

³²⁹ Докладът е представен в секция Европеистика и международна сигурност на 29 октомври 2021 с оригинално заглавие на български език: ОПИТ ЗА ОПЕРАЦИОНАЛИЗАЦИЯ НА ПОНЯТИЕТО “ИЗДРЪЖЛИВОСТ НА МИГРАЦИОНЕН НАТИСК”.

³³⁰ Arab spring timeline and legacy - The Council on Foreign Relations - <https://www.cfr.org/article/arab-spring-ten-years-whats-legacy-uprisings>

националистически организации (които ще бъдат разгледани по-късно). Беше създадена атмосфера на страх, недоверие и враждебност, особено осезаема в населените места по границата с Турция и донякъде Гърция - основните маршрути на бежанските потоци³³¹. В контекста на изследването на издръжливостта на миграционен натиск, тези процеси доведоха до може би най-осезаемото повишение на тази издръжливост, тъй като това на практика постави обществените институции пред очакването да се противопоставят на всякакви опити за “проникване” в страната.

Гранична инфраструктура

За правилното функциониране на граничния контрол, всяка държава се старее да поддържа в изправност специфична инфраструктура по своите сухопътни и морски граници. Инфраструктурата е ключов фактор при миграционните процеси, тъй като обхваща не само транспортните канали, по които се придвижват хората, но също така и съпътстващи съоръжения и услуги, които подпомагат или фасилитират процеса. Граничната инфраструктура в България често е била критикувана поради лошото състояние на пътищата и прилежащите услуги.

От икономическа гледна точка, пътната инфраструктура създава предпоставки за голям или по-малък трафик на стоки и хора между границите, но в същото време е основен индикатор за потенциала на мигрантския поток. Бежанските центрове са друга проблемна област, когато говорим за специфична инфраструктура. В голяма част от граничните региони на ЕС (Италия, Гърция, Испания), привлекателните за мигранти страни (Германия, Франция), и държави извън ЕС на пътя на мигрантските вълни (Турция, Йордания) биват поддържани центрове голям капацитет и възможности за разширение. За сравнение, в България съществуват 3 центъра за настаняване на бежанци (в Любимец, Пъстрогор и Бусманци)³³², които са с капацитет около 350 места всеки, а условията в тях наподобяват повече заведение за лишаване от свобода. Тези центрове, особено този в Бусманци, придобиха печална популярност около 2016-2017 г., когато бяха разкрити лошите условия за живот, нечовешкото отношение към задържаните, и неофициално - опитите за самоубийства. В контекста на миграционния натиск, тези фактори са предпоставка за необичайно ефективен, но силно негативен за външния образ на страната фактор - запознати с лошите условия, на които са подложени бежанците в страната, те или избират друг маршрут, или се опитват да преминат транзитно през страната по най-бързия възможен начин без да бъдат заловени.

Гранични служби

Граничните служби могат да бъдат отнесени към граничната инфраструктура, но заради силно човешкият фактор следва да бъдат разгледани като отделна категория, а тяхната функция и работа са изключително важни, когато става дума за управление, контрол или дори изследване на миграционния натиск. В основата си тези структури се грижат за оперативното функциониране на легалните транспортни канали при пресичане на границата от страна на стоки и услуги.

В същото време обаче те са подчинени на държавни структури, които от своя страна са силно повлияни от текущите политически процеси, и съответно - от текущите обществени настроения. Това важи с особена сила в България, където Главна дирекция “Гранична полиция” е под шапката на Министерството на вътрешните работи - противоречива структура, силно зависима от политическите настроения на правителството в момента. През последните години ролята на граничните служби започна да се измества силно към контрола

³³¹ Bulgaria: Pushbacks, Abuse at Borders - Human Rights Watch - <https://www.hrw.org/news/2016/01/20/bulgaria-pushbacks-abuse-borders>

³³² Global Detention Project - Country report (Bulgaria) - <https://www.globaldetentionproject.org/wp-content/uploads/2019/04/190429-Immigration-Detention-in-Bulgaria-Online.pdf>

върху мигрантските потоци, преминаващи през националните граници, както и всички съпътстващи този процес процедури³³³. Към настоящия момент е необходимо да се удостоверява какъв вид са мигрантите - дали са бежанци, икономически мигранти, екстремистки елементи, или нещо друго. Имайки предвид съпътстващите проблеми (мигрантите често нямат лични документи), тази задача се оказва изключително трудна, и е предпоставка за ограничаване на потока, или за пренасочване на големи групи от хора в бежански лагери или центрове до установяване на тяхната самоличност. Небрежното пропускане на нежелани елементи може да доведе до нежелани последици в бъдеще, което прави работата на граничните служби още по-сложна и отговорна.

Контрол върху процесите

Контролът върху всички процеси, свързани с мигрантските потоци, не е изцяло институционален. Съществуват много фактори, които могат да повлияят върху решенията, поведението, и реактивността или про-активността на компетентните служби и институции. Както вече беше споменато, общественото мнение е силно влияещ фактор върху голяма част от решенията, които се вземат (не само при мигрантските въпроси).

Политическите партии са силен лакмус, а и движеща сила при законотворчеството, и обикновено бързо се ориентират в сложната мрежа от обществени нагласи. Основна критика към подобна система, особено в България, е че политическите лидери и лидерите на обществено мнение много често предпочитат да са мегафон на най-различни страхове, опасения и откровени заблуди, вместо да опитват да са глас на разума или на критичното мислене. През последните години тези процеси започнаха да будят безпокойство, тъй като започнаха да катализират крайни, на моменти екстремистки настроения. Традиционните партии не просто не се опитаха да върнат обществения дебат в цивилизовани граници, но дори започнаха да извличат политически дивиденди от споделяне на подобна реторика. На практика това позиционира страната сред държавите с институционализирано враждебно отношение спрямо мигранти а понякога и дори чужденци. В България продължават да оперират множество неправителствени организации, които се опитват да работят за решаване на проблемите на мигрантите и подобряване на условията им на пребиваване и живот (ако решат да останат), но гласовете им често остават нечути и неразбрани.

Друга притеснителна тенденция започва да се оформя и около контрола върху крайните групи от хора, решили да “вземат нещата в свои ръце”. В страната съществуват няколко пара-военни групировки, опериращи на ръба на закона, които проповядват краен национализъм и саморазправа с бежанци, мигранти и понякога дори чуждестранни граждани. Прави впечатление пълната липса на интерес към тях от страна на компетентните служби (полиция, прокуратура, ДАНС), и често се изразява съмнение за неформално сътрудничество или поне толерантност от страна на службите спрямо тези групировки³³⁴. (Подобни съмнение почти винаги се изразяват неофициално, заради опасенията от ответни действия от страна именно на компетентните служби спрямо лицето, осмелило са да повдигне въпроса). Всички тези тенденции и обществени нагласи рязко понижават потенциала за миграционен натиск, особено след международните скандали, които поставиха България в групата на враждебните към чужденци държави.

Възможности за възстановяване след кризи

Възможностите за възстановяване след кризи и бедствия е основен фактор при дефиницията на понятието “издръжливост”; той обаче може да бъде разгледан и при операционализацията на миграционния натиск, тъй като след всяка криза в обществената

³³³ Bulgaria 2020 Crime & Safety Report - Overseas Security Advisory Council -

<https://www.osac.gov/Country/Bulgaria/Content/Detail/Report/38a6d609-0a08-42a1-b7e6-18d5546f70de>

³³⁴ Analyzing Bulgarian Border Patrols - Belingcat - <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/05/17/self-appointed-defenders-of-fortress-europe-analyzing-bulgarian-border-patrols/>

памет остават спомени, които водят до асоциации и превантивни действия. В близкото минало България не е била изправяна пред сериозна криза от подобен тип, и вследствие на това инструментите за възстановяване с които разполага държавата никога не са били тествани в реални условия³³⁵. Според много оценки обаче наличният инструментариум е напълно недостатъчен не само за адекватна първоначална реакция (част от тях са разгледани в доклада “Опит за операционализация на понятието “издръжливост” (resilience) в контекста на актуални рискове за ЕС).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На пръв поглед понятието “миграционен натиск” е интуитивно и лесно за дефиниция, базирайки се на количеството хора (мигранти или бежанци), които се опитват да влязат в страната по една или друга причина. На практика обаче е много по-трудно да се определи степента на миграционен натиск, тъй като това е свързано с много субективни фактори и сложни взаимоотношения. Няколко хиляди човека, очакващи да пресекат българската граница, могат да (и най-вероятно ще) бъдат възприети като “масивна бежанска вълна”, докато същото количество хора могат да бъдат рутинно и незабелязано приети, настанени и обработени от добре развита институционална система във Франция, Германия или Турция.

Настоящият доклад разгледа някои от факторите, които могат да повлияят или директно да формират възприятието за “миграционен натиск”. Обърна особено внимание на капацитета на институциите и отговорните структури да работят върху тези процеси, тъй като възниква риск от непропорционално силен миграционен натиск, предизвикан от сравнително малки групи хора. Постава акцент и върху социалните фактори, като обществено мнение, политически опортюнизъм, популизъм, ксенофобия и дезинформация, които заедно или поотделно могат да създадат впечатление за проблем, какъвто на практика не съществува.

REFERENCES

Golini, A., Strozza, S., Gallo, G (2001). Population trends and migratory pressure in the European Economic Area and the Euro-Middle East-Africa Region https://www.researchgate.net/publication/291998276_Population_trends_and_migratory_pressure_in_the_European_Economic_Area_and_the_Euro-Middle_East-Africa_Region

EU migration policy (2021), <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/>

Kornazheva, M. (2015) Migration Crisis, Nativist Attitudes and Security Concerns in European Union Member States. Proceedings of “Angel Kanchev” University of Ruse, vol. 52, 2015.

Menkhoff, L. and Tobias Stöhr, T (2019). Global Responsibilities: Renewable Energies, Climate Policy, Migratory Pressure: Reports https://www.diw.de/sixcms/detail.php?id=diw_01.c.620450.de

Missirian, A. (2019). What Drives Migratory Pressure at the Southern EU Borders? <https://ceep.columbia.edu/sites/default/files/content/papers/n5.pdf>

³³⁵ Bulgaria: Information on Capabilities, Organisations, Policies, and Legislation in Crisis Management and Disaster Response - Centre for Security and Defense Management - <https://isij.eu/article/bulgaria-information-capabilities-organisations-policies-and-legislation-crisis-management>